

pająków. Dewastacja środowisk, nielegalne odławianie w celach hodowlanych itp. sprawiły, że w niektórych rejonach są zagrożone wyginięciem, jednak do tej pory tylko *Aphonopelma pallidum* i wszystkie gatunki z rodzaju *Brachypelma* znalazły się na liście CITES. Co ciekawe, w niektórych krajach, np. Meksyku, nie wolno wykopywać ptaszników z ich norek w celu zrobienia zdjęcia! Kolejne rozdziały poświęcone są hodowli, a więc sposobom urządzania terrariów, żywieniu, a także rozmnażaniu ptaszników. Osobny rozdział dotyczy chorób i leczenia tych pajaków. Ciekawy jest własny, sprawdzony przepis autorów na medykament stosowany w przypadku infekcji pasożytami wewnętrznymi.

W kolejnym rozdziale autorzy podkreślają, że ptaszniki są jadowite. Ich dwuczłonowe chelicery zakończone są zaginanyimi pazurami (zębami jadowymi), które w stanie spoczynku ustawione są ortognatycznie. Najczęściej wypadki ukąszenia zdarzają się, gdy hodowca bierze je do ręki, nieostrożnie rozdziela samce i samice po kopulacji, a także nie zachowuje należytej rozwagi w trakcie czyszczenia terrarium. Znacznie bardziej agresywne są samce i one częściej gryzą. Co prawda jad większości gatunków nie jest groźny dla człowieka, ale niektóre gatunki mają chelicery z pazurami długości 2 cm i ich ugryzienie jest bardzo bolesne, a przy okazji istnieje ryzyko zakażenia. Najgroźniejszy jad mają gatunki z rodzaju *Poecilotheria*. Nie należy też zapominać, że

większość ptaszników w sytuacji zagrożenia zrzuca parzące włoski z odwłoka (opistosomy), co może być przyczyną uczulenia, gdyż łatwo wbijają się w skórę, a ponieważ mogą być groźne dla oczu, autorzy zalecają używanie nawet maski do nurkowania. Co więcej, wpływ uczuleniowy tych włosków zwiększa się u danej osoby po kolejnych kontaktach z pajakami, co może zmusić ją do rezygnacji z hodowli.

Główna część książki to krótkie opisy 81 gatunków z podrodziny Ischnocolinae (2), Theraphosinae (29), Aviculariinae (16), Eumenophorinae (3), Harpactirinae (4), Ornithoctoninae (9), Selenocosmiinae (17) i Thrigmopoeinae (1). W kilku przypadkach pająki nie zostały jeszcze formalnie nazwane, stąd więc np. *Plesiophrictus* sp. i określenie pochodzenia (tu Indie). Pewnym zaskoczeniem może być informacja przy niektórych gatunkach, że samce nie zostały opisane, podczas gdy parę linijek wyżej czytamy np., że wielkość samców i samic jest podobna i że nie można ich trzymać razem.

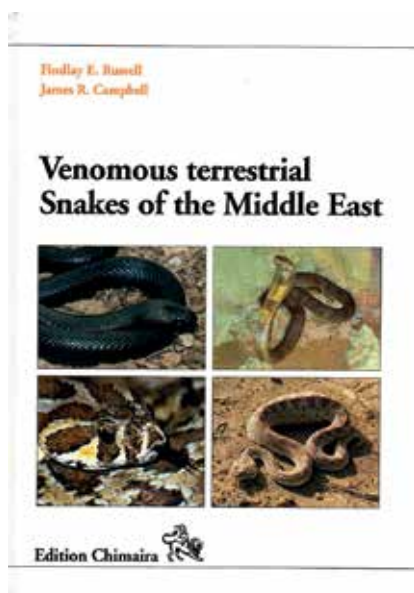
W książce jest ponad 200 kolorowych zdjęć, słowniczek terminów technicznych, lista adresów stron internetowych o tej tematyce oraz bibliografia. W dwóch rozdziałach współautorami są dodatkowo Yannick Rossez i Benoît Vignaud.

Miłośnicy ptaszników z pewnością znajdą w niej wiele ciekawych informacji.

Piotr Sura

e-mail: mbsura@cyf-kr.edu.pl

Findlay E. Russell, James R. Campbell: Venomous Terrestrial Snakes of the Middle East. Edition Chimaira, Frankfurt am Main, 2015, ISBN 978-3-89973-446-1, s. 186, cena €39.80.

Kolejny, 53 tom z serii Frankfurt Contributions to Natural History poświęcony jest węzom jadowitym Bliskiego Wschodu, ale na zamieszczonych mapach obejmuje szerszy obszar, począwszy od wschodniego Egiptu po zachodni Pakistan i Afganistan i po Azerbejdżan, Gruzję i Turkmenistan na północy. Rozpoczyna go krótkie wspomnienie o pierwszym autorze, zmarłym w 2011 r. oraz wstęp autorstwa znawcy żmij tej części świata, Görana Nilsona, po czym autorzy wprowadzają czytelnika w świat węży jadowitych, opisując ich aparat jadowy, mechanizm ukąszenia i wstrzykiwania jadu oraz cechy umożliwiające identyfikację oraz tabelę 13 krajów Bliskiego Wschodu z listą węży, które w nich występują. Największą część książki zajmują opisy 29 gatunków, zaś o kilku są tylko wzmianki – *Echis borkini*, *E omanensis*, *E. khosatzkii* i *Walterinnesia morgani*, chociaż ich występowanie przedstawione jest na mapach, natomiast *Atractaspis engaddensis* i *A. andersoni* (w spisie treści jako *A. microlepidota andersoni*) omówione są razem. Dość lakoniczne opisy wyglądu poszczególnych węży, bez informacji o ich biologii, ilustrowane

są czarno-białymi zdjęciami, co jest ewenementem w książkach tego typu. Co prawda dołączono osobny zestaw kolorowych zdjęć tych węży (s. 97–160), ale zdecydowanie lepiej byłoby je zamieszczać przy każdym gatunku, zwłaszcza że zdjęcia czarno-białe nie zawsze są czytelne. Pewnym utrudnieniem jest też zamieszczenie cytowanych publikacji po każdym rozdziale, a nie wspólnie na końcu. Po kolorowych zdjęciach zaczyna się sekcja poświęcona epidemiologii ukąszeń. Tu autorzy wymieniają gatunki węży odpowiedzialnych za najwięcej ukąszeń w 6 krajach regionu, a także radzą jak się uchronić przed ukąszeniami, jak udzielać pierwszej pomocy osobie ukąszonej, opisują diagnozy po ukąszeniu przez różne gatunki węży, objawy kliniczne takich ukąszeń oraz instytucje, gdzie produkowane są poszczególne surowice. W książce nie ma kluczy do oznaczania gatunków, są tylko zebrane w tabeli cechy charakteryzujące węże z poszczególnych rodzin oraz rysunki

głów wybranych gatunków. Z reguły węże tego regionu łatwo zidentyfikować na podstawie wyglądu, problemy mogą być jednak z rodzajem *Echis* i najlepiej sprawdzać, skąd dany wąż pochodzi, gdyż często mają one bardzo ograniczony zasięg występowania. Tradycyjnie w książkach Chimairy nie ma indeksów. Zwykle to nie przeszkadzało, gdyż poszczególne gatunki wyszczególnione były w spisach treści, tym razem jednak taki indeks przydałby się.

Reasumując, ta niewielka monografia powinna zainteresować nie tylko herpetologów, ale również turystów wybierających się do krajów Bliskiego Wschodu, zwłaszcza jeśli mają w planie przebywać również poza miastami, chociaż realnie patrząc prawdopodobieństwo spotkania węża jadowitego jest znikome.

Piotr Sura

e-mail: mbsura@cyf-kr.edu.pl

Tydzień nauki EUREKA FESTIVAL 2016 odbędzie się od 24 do 30 października w Tarnowie.

Organizatorem Festiwalu jest Fundacja Impuls Rozwoju.

Wykład inauguracyjny odbędzie się 24.10.2016 r. w **Centrum Sztuki Mościce w Tarnowie** przy ul. Traugutta 1 o godz. 13.00, wygłosi go **prof. dr hab. Jerzy Vetulani**.

Podczas festiwalu zaprezentuje się ponad 20 prelegentów.

Więcej informacji na stronie internetowej fundacji: impulsrozwoju.pl lub na **fb**.

Serdecznie zapraszamy!

